

סקירה פוליטית

פוליטיקה גם בצבא

הצבא אמור על פי חוק מדינת ישראל, לא להיות מעורב בפוליטיקה. שטויות והבלים, טוענים משקיפים. הצבא מעולם לא נפרד מהפוליטיקה.

מפקד הצבא של '67 היו כמעט כולם ליד הארץ, יוצאי סבוצה חברתית, רובם כנים לעול העליה השניה והשלישית, ומיעוטם ליד מוצא אירופה. ההורות הפוליטית שלהם היתה רב-משום שהצבא הפוליטי באותם ימים באה גם היא מאותם רבדים חברתיים. בזמנו איש לא תמה על כך שהמטכ"ל הפעיל לחצים על המערכת הפוליטית לצאת למלחמת ששת הימים. ערב המלחמה נערכה גישה בין ראש הממשלה דאז, לוי אשכול, לבין האלופים, אברהם יפה, אהרן יריב, מתי פלד, עוזר ויצמן ואריאל שרון, שתבעו בתוקף שהממשלה תחלים שעל ישראל ליוזם בעצמה בזמן הגנה לה את המלחמה, ולא לחכות להתפתחות ולהגדרת הערבים.

במשך השנים נשתרש הנהגה שעל פי מופיע הרמטכ"ל או ראש אמ"ן בישיבות ממשלה ובוועדות חוץ ובסתות, גם כשיש צורך לקבל החלטה שאינה נובעת בעיקר משקולים צבאיים, נוטים הפוליטיקאים לקבל חוות דעת מן הצבא. כך היה בהחלטה לגבי עתיד כירעם ואיקריה. פרשנים מצינים כי במצב השורר היום, נוח לפוליטיקאים להטיל את האחריות על הדרג הצבאי מאשר ליטול את האחריות על סכמם הם.

גם כרוניים בעלי השלכות שעיקרן מדיניות, מעורב הצבא. כך היה טרם שהוחלט על הסכמי הפרידה עם מצרים, וכך היה גם לפני פיגוע ימית. לא אחת פורצת מחלוקת בין העמותות שניקטות על ידי אנשי הצבא לבין חברי כנסת. בזמנו תקף רפיל, כשישיש רמטכ"ל, חברי כנסת מסויימים באופן פומבי, גם בן שומרון, על פי פירסומים שהוכחו, הכריז באחת מישיבות הקבינט שנערכו לאחרונה, כי אם לא ייושם ענין מסוים על פי הבנתו, הוא יתפטר.

לסיכום, כדאי להביא את רבירו של עיתונאי וחוקר העניין פנר תקופה ממושכת אחר המעורבות של הפוליטיקה הישראלית בכל שטחי החיים. לדעתו, רק "השירות המסאורולוגי הוא נכס לאומי משום שעדיין הוא מתנהל ללא שיקולים פוליטיים".

הליכוד, והאלוף בריכוכבא נחשב כמקורב פוליטי לתרות. הוחד שמכטיח בכשרון רב לשמור על נייטרליות הוא סגן הרמטכ"ל אהוד ברק, 46, מקיבוץ משמר השרון. מעניין כי החכים שריר ומריר, המייצגים רעות קוטביות, חברו יחדיו כדי להביא לקידום העתיד של ברק לעבר ראשות המטה הכללי.

כבר עבר נמצא פה ושם חריגים, שלא הסתירו את השקפתם הפוליטית כעת שלבשו מדים. רפאל איתן הודיע בדעותיו הקיצוניות הכרוז כבר בתחילת הקריירה שלו כרמטכ"ל כי "צה"ל ללא שטחים לא יוכל להגן על המדינה". וזורה התבטאותו של יאנוש כרגל על ערכי הגלילי: "פרשן בגוף האומה". מקובל גם בקרב המומחים כי יצחק רבין הפסיד קרנציה אחת במרוץ על הרמטכלות משום שזכרו לו את השתתפותו ב'88 (ו בהפגנה שנערכה נגד פירוק הפלמ"ח, נושא שהיה אז שנוי במחלוקת. היום ידוע גם כי על חלק מן התיקים של הקצינים, בשנותיה הראשונות של המדינה, רשומה האות פ' שרמזה כי זהו תיקו של קצין השיד "לפרשים" וכך כונו אנשי האצ"ל והלה"ח.

בתקופתו של יצחק רבין כשר בטחון מציינים שני מקרים שבהם הועלה חשש של הערפה פוליטית. מינוי מפקד בנהל, תת אלוף וינר, על פניו של תת אלוף יומי אולמרט, ומינוי של איש ההתיישבות העובדת כמפקד עוצבה, אף שלצורך כך נדרש האיש לחזור לצבא לאחר פעילות בחתישבות העובדת, לדעת הפרשנים לא היה זה ניסוי מוצלח כלל וכלל.

מחקר שנערך באוניברסיטת חיפה על ידי רני זמיר בוח את ההבדלים שבין רוד '67 לבין רוד שנות השמונים.

ה. שורשי

נהוג, כי במדינה מתקנת יש הפרדה מוחלטת בין השרותים שמעניקים משרדי הממשל השונים לבין השיקולים הפוליטיים של נותני או מקבלי השירות. מדינת ישראל, השואפת להיות מדינה ככל המדינות, טרם הצליחה להתעלות מעל לשיקולים פוליטיים כשמדובר בנושאים ממלכתיים. כך זה במשרד המשפטים, למשל, כשעולה מדי פעם על הפרק נושא מינויים של שופטים חרשים. או אז צצים להם הפוליטיקאים מאובך רוחות השמים והובעים כפה מלא שלא למנות את פלוגי משום רעותיו או לחלופין למנות את אלמוני, ג'כ משום רעותיו. גם משרד הבריאות, שאמור לתת שרותי רפואה לכל הציבור הרחב, אינו נקי מנגע הפוליטיקה. משרד הקליטה שאמור לתת לעולים החדשים שירותי קליטה בהתאם להצפצם ולאורה הייחם אינו בחלל באמצעים, ואף בכפיה, כדי להשלים את השקפתו הפוליטית של השר הממונה ושל הפקידות הבכירה העושה רברו של השר. עקב כך נמנעת זכותם האלמנטרית של עולים חדשים לבחור בעצמם ולעצמם את מקום מגוריהם, מקום עבודתם, והחמור מכל, את מקום חינםם של ילדיהם. משרד החינוך במיוחד לוקה בנגע זה, ועולה על כולם, כידוע, משרד הרחוק.

לאחרונה, עם גבור המוחמות בשטחים, צצה ועולה לה הבעיה של המעורבות הפוליטית גם בורועת השונות של הצבא: הצבא מנוע על פי חוק מלהתערב בפוליטיקה אך על פי מענתם של פוליטיקאים מן הליכוד הולכת וחדרת לצבא נורמה של ערוב שיקולים פוליטיים בשיקולים צבאיים. ערוך הסענת מופנת כיום כלפי אלוף פיקוד המרכז, עמרם מצנע.

לא רק הרקע שממנו צמח עמרם מצנע, קיבוץ רוכבת של "האיחוד" המוזהה עם מפא"י, משמש עילה להתקפות נגדו. למעשה כבר במלחמת שלום הגליל החל, על פי טענות תוקפיו, להביע במעשיו את השקפתו הפוליטית. אחיי האירועים בסכרה ושתיאל, כשקמה תנועה המונית של אנשי שמאל, שתבעו בעיצומם של הקיבוצים את פיטורי שר הבטחון דאז, אריאל שרון, קם עמרם מצנע בגלוי וקרא גם הוא לפיטורי של שרון. בעת שהיה ממונה על פיגוע ימית ודיכוי השתוללות הימין, אמר עליו אז איש התחיה, הפרופסור יובל נאמן: "אם במסכ"ל יושב קצין בעל השקפת עולם כזו, אין פלא שמתרחשים פה אירועים קשים". לאחרונה התרברב אחד מחברי הכנסת השמאלניים של מצנע הוא "אחד מן החיילים האלמונים של 'שלום עכשיו' בצמרת הצבא", ולדבריו אותו חבר כנסת, מצנע אינו היחיד. גם כימין מודים עם זאת, כי אין בנמצא אף לא התבטאות אחת של מצנע בזכות אידיאולוגיה זו או אחרת ובוודאי לא התבטאות לטובת מפלגה מסוימת.

חבר הכנסת רוד מגן מהליכוד התבטא בתרפיות רבה מאד כנגד עמרם מצנע, ובחריי חדרים נשמעו אף קולות והופעלו לחצים להעביר את מצנע מתפקידו כפיקוד המרכז. יש לציין שמסע הלחצים המופעל כנגד מצנע הוא ללא תקדים אף כי כבר עבר נטו לשיד קצינים מסויימים כמקורבים למפלגה או להשקפת עולם מסוימת.

בעיתונות פורסמה לאחרונה רשימה של אנשי צבא בכירים המוזהים עם השקפות עולם מסוימות. בעיתון "הרשות" הוכרו בין היתר, מלבד האלוף מצנע שמוזהה עם המועדף עם נטיות קלות שמאלה לכיוון ר"צ, גם אלוף פיקוד הצפון יוסי פלד, הנדן קיבוץ נגבה של השומר הצעיר, שמוזהה עם תנועת העבודה. כמו כן מופיעים ברישימה ראש אמ"ן, אמנון שחק, שמצויין כבעל רעות יוניות, וכן הרמטכ"ל, שומרון המוזהה גם הוא כיונה מפקד חילות השרה, לידו כפר ביאליק (כפר שיתופי) מוצג בין המערך לליכוד, וישנם הסוענים כי הוא תומך בורם של המתונים בליכוד. לעומתם יש טוענים כי הוא תומך בניצים של העבודה. מפקד חיל האוויר אבידו כרנן מוגדר כאיש המערך, ואילו מפקד חיל הים אברהם בך-שושן מיוחס לליכוד. האלופים דן יתום ראש אגף התיכנון ויצחק מרזכי מפיסוד הדרום מוזהים כשייכים לאגף הניצו של המערך או לאגף המתור של

עמדה 6 יתור נאמני יום המישי יא באייר

NRP shake-up spells end to Labour illusion

THIS WEEK'S vote in the National Religious Party, which made the Sephardi religious fundamentalist and political hardliner, Avner Shaki, number one in its list of candidates for the forthcoming Knesset elections in place of Ashkenazi fence-straddler Zevulun Hammer, was not a particularly revolutionary event.

Rather, it was a mere reaffirmation of the trends that have been guiding the erstwhile mainline Orthodox party for the past 11 years and more. The major changes that have altered the face of the party occurred in the early and mid-1970s. Throughout Israel's first 20-25 years, the NRP was the main party representing Israel's Orthodox minority in the Knesset, and the only one representing its religious interests at cabinet level. Its traditional leaders were masters at the game of intelligent small-party politics.

During the first eight elections to the Knesset, the results made it unfeasible for anyone except Labour - or its predecessor, Mapai - to form a government coalition. There was thus simply no possibility of a religious party playing off Labour against the Likud.

The alternatives available to the NRP were either to go along with Labour or to stay out of the government altogether, for the right-wing opposition was still too small during those long years to form an alternative coalition government.

From the early 1970s onwards, the NRP abandoned its original strategy, and made the issue of the eventual annexation of the occupied territories of the "Greater Land of Israel" and their settlement by Israelis a central tenet of its platform.

One of the conditions it squeezed out of Golda Meir for participating in her last coalition government was a promise that no territorial concessions would be made in Judea and Samaria without previously submitting the issue to a national referendum or going to early elections.

By 1977 the NRP's stand on that issue had brought it around to swapping its 42-year alliance with Labour for a partnership with the Likud. It is usually forgotten today, but it was that decision by the NRP, and not merely the election results, which made Menachem Begin and not Shimon Peres prime minister in 1977.

The NRP remained loyal to that new alliance even after Begin was replaced by Shamir in 1983. But that alliance did not serve the party well. Over the last three elections it was cut down from the 12 seats it held traditionally to a demeaning four. Many of its voters went over to Abuhateira's Sephardi Tami in 1981, and to Tehiya and the Likud itself.

In the Likud coalitions, too, the whittled-down NRP was relegated to playing second fiddle on religious

Yosef Goell

IN THAT strategic situation, the NRP opted for the sacred principle of never staying outside the government, as the more fundamentalist, ultra-Orthodox Agudat Yisrael had done since 1950.

Instead, it made sure that its coalition demands were concentrated entirely in the religious sphere. The NRP became acceptable as the most convenient coalition partner for Labour by never making demands in the fields of diplomatic, military, or economic policy.

Even in the field of religious policy, the pragmatic NRP leadership played a double game. It insisted on far-reaching concessions from Labour during coalition negotiations, but never put too much pressure on the resulting coalition government to ensure that Labour actually kept all, or even most of its promises.

In that sense, the old NRP was a fitting partner for professional Labour politicians such as Levi Eshkol, among whose many notable quips was: "True, I promised; but I never promised to keep my promises."

It was not an approach that was likely to ingratiate the pragmatic, compromise-prone, NRP leadership in the eyes of a more true-believing party rank and file, and certainly not in the eyes of a younger generation of Bnei Akiva youth movement graduates, who grew up chafing under the demeaning perception that their elders were selling out cynically to the Labour Party.

It was an approach, however, that was largely responsible for keeping religious-secular tensions during those early years from reaching boiling point, as they have been threatening to do in recent years.

issues to the Aguda and the new upstart, Shas.

THERE IS little chance that under the new leadership of Shaki, Gush Emunim's Hanan Porat and the number five in the NRP's list, the militant Sephardi, Yitzhak Levi, the NRP will recoup any of its electoral losses of the last few elections.

It is doubtful whether many religious voters motivated by issues of religious fundamentalism will choose even the new NRP over Shas or Aguda; or that those who are moved primarily by the single issue of the future of the Greater Land of Israel will choose the NRP over Tehiya.

The NRP has apparently been relegated for quite some time to being a small sectarian party, as the Aguda has been all along. Despite much of the political commentary, this week's triumph of Shaki, Porat and Levy over Hammer and Yehuda Ben-Meir does not create a new problem for the Labour Party. The problem was there all along. For, despite Shimon Peres's pandering to the religious parties over the last 10 years they are as firmly ensconced as ever in the Likud orbit.

Yosef Burg and Zevulun Hammer clearly opted to have their party counted in the Likud camp in the political stand-off that emerged from the July 1984 elections. Hammer could have been expected to have behave similarly in the wake of the forthcoming elections.

The belief among some Labour leaders that the NRP was prepared to return to its historic alliance with Labour was an extreme example of wishful thinking in politics.

This week's internal elections in the NRP will thus change nothing in regard to coalition prospects after the November elections. They may, however, serve to dramatize the leadership of the Labour Party the very serious problem they face.

The writer is a member of The Jerusalem Post editorial staff.

ONE OF THE main results of the internal upheaval in the NRP may well be to aggravate those tensions, which were beginning to loom as one of the country's most serious domestic problems before the outbreak of the Palestinian uprising in December.